

Δέος από τα ευρήματα της ανασκαφής στην Κύπρο

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Κορυφαίο μνημείο της χριστιανοσύνης, των χρόνων του αυτοκράτορος Ηρακλείου (αρχές 7ου αι.), έφεραν στο φως οι ανασκαφές στη θέση Καταλύματα των Πλακωτών στην Κύπρο.

Σημαντικά τμήματα από νέους ψηφιδωτούς τάπητες - ανάμεσα στους οποίους μία επιγραφή με την ευχή ΚΕ ΒΟΗΘΗ ΤΟΙΣ ΤΟ ΩΝΟΜΑ ΣΟΥ ΦΩΒΟΥΜΕΝΟΙΣ (Κύριε βοήθει τοῖς τὸ ὄνομά σου φοβουμένοις -Κύριε βοήθα τους φοβουμένους το ὄνομα σου), καθώς και θωράκια ασβεστολιθικά, αλλά και μαρμάρια από τις κιγκλίδες του Ιερού βήματος, εκ των οποίων ένα μαρμάρινο ακέραιο - έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη της 12ης ανασκαφικής περιόδου στη θέση Καταλύματα των Πλακωτών, που βρίσκεται στη δυτική ακτή της Χερσονήσου του Ακρωτηρίου, στο έδαφος των Βρετανικών βάσεων.

Από το 2007 η ανασκαφή

Η ανασκαφή, υπό τη διεύθυνση της Αρχαιολογικής Λειτουργού Α΄ δρος Ελένης Προκοπίου, εξελίσσεται από το 2007 στη νότια πτέρυγα ενός τεράστιου συγκροτήματος, η οποία, σύμφωνα με το Τμήμα Αρχαιοτήτων Κύπρου, συμπεριλαμβάνει ένα σύμπλεγμα από δύο ναούς, συνολικού μήκους περίπου 100 μέτρων, εκατέρωθεν περιστυλου αιθρίου, με χώρους εγκατάστασης στα νότια και στα ανατολικά που δεν έχουν ακόμα διερευνηθεί. Ένα δεύτερο αίθριο έχει αρχίσει να αποκαλύπτεται στη βόρεια πλευρά του ανατολικού ναού.

Ο πρώτος ναός, που ερευνήθηκε μεταξύ των ετών 2007-2010, ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης βασιλικής με εγκάρσιο κλίτος, παραλλαγή δηλ. σταυρόσχημου ναού, με πλάτος, στον άξονα βορρά-νότου, 36 μέτρα και μήκος 29μ., χωρίς την εξέχουσα προς δυσμάς αψίδα, που συναποτελεί τμήμα μίας κεντρικής υπερυψωμένης εξέδρας. Διασώζει, σε όλη την έκταση του εσωτερικού χώρου, ψηφιδωτό επιδαπέδιο διάκοσμο. Το οικοδόμημα παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με το προσκύνημα του Αγίου Μηνά στην Αίγυπτο.

Κατά τη φετινή ανασκαφή, η οποία είναι επικεντρωμένη στην αποκάλυψη του δεύτερου ναού, που βρίσκεται στα ανατολικά, ολοκληρώθηκε ο καθαρισμός του νοτίου και κεντρικού κλίτους, και τμήματος του βορείου, ενώ άρχισε ήδη να

αποκαλύπτεται και η κεντρική εξέδρα του Ιερού Βήματος, με παράλληλο προς αυτήν άμβωνα, σε χαμηλότερη στάθμη, στον οποίον απολήγει αξονικός σολέας που υποβάλλει μία τονισμένη Εισόδευση προκαθαγιασμένων Τιμίων Δώρων. Επιβεβαιώνει έτσι αρχικές εκτιμήσεις για τον ρόλο του πρώτου ναού ως χώρου τέλεσης των σχετικών προεισοδικών ακολουθιών, και διασύνδεσης με τα αρχαία Λειτουργικά Τυπικά των Ιεροσολύμων και της Αλεξάνδρειας (αγίου Ιακώβου και αγίου Μάρκου κυρίως). Ο ναός αυτός ανήκει στον τύπο της ημιεγγεγραμμένης σταυρόσχημης βασιλικής με εξάστυλο πρόπυλο στα δυτικά και έχει συνολικό μήκος (συμπεριλαμβανομένου του προπύλου και του εξέχοντος ανατολικού σκέλους) 46.47 μ. και πλάτος 20 μ.

Η ιδιαιτερότητα του όλου συγκροτήματος στην αρχιτεκτονική του διάταξη, καθώς και ο διακοσμητικός του πλούτος, επιβεβαιώνουν, σύμφωνα με την αρχαιολόγο δρ Ελένη Προκοπίου, ότι «πρόκειται για κορυφαίο μνημείο της χριστιανοσύνης, των χρόνων του αυτοκράτορα Ηρακλείου (αρχές 7ου αι.), στο οποίο αντανακλώνται ποικιλότροπα οι απόηχοι της ιστορίας των περσικών επιδρομών στις ανατολικές επαρχίες της αυτοκρατορίας, και της φιλοξενίας που ο προσφυγοποιημένος κλήρος και λαός έτυχε από τον Αμαθούσιο Ποιμενάρχη του θρόνου της Αλεξανδρείας, Ιωάννη Ελεήμονα, κατά την αναγκαστική του επιστροφή στην Κύπρο γύρω στο 616-617 και πριν από την κοίμησή του στις 11 Νοεμβρίου του 619».

«Υποδειγματική και ανατρεπτική ανασκαφή»

Ο Δημήτρης Τριανταφυλλόπουλος, τέως καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, χαρακτήρισε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ την ανασκαφή «υποδειγματική και ανατρεπτική». Σύμφωνα με τον ίδιο, η προσεκτική εκμετάλλευση των πηγών και η λεπτομερειακή ανάλυση των λειτουργικών κατασκευών-μεταξύ των οποίων ταφικές κόγχες και λειψανοθήκες-του συγκροτήματος στα Καταλύματα από την ανασκαφεία οδηγεί σε ένα πρώτο συμπέρασμα:

«Πρόκειται για ένα μνημειακό μαρτύριο, τόπο ταφής και λατρείας ιερών προσώπων, κατά το πρότυπο του Αγ. Μηνά Αιγύπτου, προσφιλούς ασφαλώς προσκυνήματος του κυπρίου πατριάρχη.

Σημαντικότερη επίσης είναι η ψηλάφηση της παρουσίας του μεγάλου αυτοκράτορα Ηρακλείου (610-641), που είχε συνδεθεί πολλαπλά με το Νησί, αλλά και με τον πατριάρχη Ιωάννη προσωπικά, μέσα από μία προτομή του σε τραπεζοφόρο στον τύπο του Μεγάλου Αλεξάνδρου που βρέθηκε στον χώρο της ανασκαφής και είναι εξαιρετικά εύγλωττη!» Ο καθηγητής Τριανταφυλλόπουλος σημειώνει ότι «ο μεγάλος αυτός αυτοκράτορας, που συνέδεσε τη βασιλεία του με την τελική κατατρόπωση των Περσών (614-628) και την ανάκτηση του Τιμίου Σταυρού, αλλά και με την εμφάνιση του Ισλάμ (622 εξ.), προφανώς βοήθησε οικονομικά τον φίλο του πατριάρχη (Ιωάννη τον Ελεήμονα) να περατώσει το μεγαλεπήβολο κτίσμα στα Καταλύματα, το οποίο μερικές δεκαετίες αργότερα, γύρω στα μέσα του 7ου αι., έμελλε να καταρρεύσει από σεισμό με επί θύραις την πρώτη αραβική επιδρομή κατά της Κύπρου».

Σύμφωνα με τον καθηγητή Δημήτρη Τριανταφυλλόπουλο, «η ανασκαφή αποδεικνύει πολλά σημαντικά γεγονότα: τις στενές σχέσεις με την Αίγυπτο, την εύνοια του αυτοκρατορικού θρόνου της Κωνσταντινούπολης προς τη Μεγαλόνησο, την πολλαπλή σημασία ενός πεφωτισμένου ιεράρχη, που πασχίζει να σώσει το ποίμνιό του από τους Πέρσες, τα λατρευτικά ζητήματα της εποχής αυτής, την ακμαία πολιτιστική κατάσταση της Κύπρου στο πρώιμο Βυζάντιο, την τοπογραφία της ευρύτερης περιοχής κλπ». Όταν αποπερατωθεί η ανασκαφή και γίνουν οι απαραίτητες εργασίες συντήρησης, «θα αποτελέσει επιφανές μνημείο της Κύπρου!» επεσήμανε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο καθηγητής Τριανταφυλλόπουλος.

Η ανασκαφή στα Καταλύματα των Πλακωτών, υπό τη διεύθυνση της Αρχαιολογικής Λειτουργού Α΄ δρος Ελένης Προκοπίου, με συνεργείο εποχικών εργατών και Σχεδιάστρια την Αν. Τεχνικό Μαίρη Τσιάμπερλαιν, λειτουργεί και ως κέντρο άσκησης αρχαιολόγων Κυπρίων (Χατζηνικολή Μέλπω, Υποψήφια ΜΑ στη Βυζαντινή αρχαιολογία Παν. Ιωαννίνων, Χριστοδούλου Κωνσταντίνος, Αρχαιολόγος ΑΠΘ, Δρ. Παναγίδης Παναγιώτης Παν. Αθηνών και Salzburg) και Βρεττανών μέσα από το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Leonardo Da Vinci: GrEASE (Graduate European Archaeological Skills Exchange: University Central Lancashire UCLAN, University of Reading, University College London UCL, University of Bournemouth, University of Chester, University of Wales Trinity St David, University of Wales Trinity St David). Το πρόγραμμα ανασκαφής , που υποστηρίζεται από προσωπικό του Υπουργείου Άμυνας της Βρετανίας, πήρε από το Υπουργείο το βραβείο πολιτιστικής προσφοράς για το έτος 2018 (Sanctuary Heritage award).

Πηγή: ΑΠΕ - ΜΠΕ